

УДК 303.8:631.11

Ю. О. Ярмоленко,
к. е. н., доцент кафедри економіки підприємства та менеджменту,
Академія праці, соціальних відносин і туризму

СТАЛИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ТА ЙОГО ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Ju. Yarmolenko,
Ph.D., associate Professor of Business Economics and Management, Academy of Labour, Social Relations and Tourism

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR AND ITS ECONOMIC SUPPORT

У статті розкрито поняття сталого розвитку економіки аграрного сектору економіки. Розкрито теоретико-методологічні засади сталого розвитку суспільства та економічного зростання. Доведено важливість аграрного сектору для національної економіки. Зазначено, що під впливом глобалізаційних процесів змінюється система взаємовідносин між аграрним виробництвом та сільськими територіями України. Охарактеризовано інституціональні проблеми у механізмі економічного забезпечення аграрної сфери. На основі аналізу наукових поглядів охарактеризовано рівні формування економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери. Визначено стратегічні та тактичні цілі економічного забезпечення в аграрній сфері. Розкрито принципи економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери такі, як: цілеспрямованість, системний підхід, реалістичність, ефективність. Економічна стратегія розвитку аграрної сфери повинна складатися з певних етапів: критичний аналіз, що передує економічній стратегії; коригування стратегічної мети; визначення термінів дії економічної стратегії; конкретизація стратегічної мети та періодів її виконання; розподіл відповідальності за досягнення стратегічної мети. Запропоновано стратегічні напрямки забезпечення економічного зростання в аграрній сфері.

In the article the concept of sustainable economic development of the agricultural sector. Reveals the theoretical and methodological principles of sustainable development and economic growth. The significance of the agricultural sector to the national economy. Indicated that under the influence of globalization, changing the system of relationships between agricultural production and rural areas of Ukraine. Characterized institutional problems in the mechanism of economic support agricultural sector. Based on the analysis of scientific views described levels of formation of economic sustainable development of agrarian sphere. The strategic and tactical goals of economic support in agriculture. Reveals the economic principles of sustainable development of agricultural sector such as commitment, systematic approach, feasibility, effectiveness. The economic strategy of development of agrarian sphere must consist of certain stages: critical analysis that precedes economic strategy; adjusting the strategic goal; the timing of the economic strategy; specification of strategic objectives and phases of its implementation; distribution of responsibility for achieving strategic goals. A strategic areas of economic growth in the agricultural sferi.

*Ключові слова: сталий розвиток, аграрна сфера, економічне зростання, аграрне виробництво.
Key words: sustainable development, agriculture, economic growth, agriculture.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Аграрна сфера це система, яка формується шляхом поєднання аграрного виробництва і сільських територій, що забезпечують діяльність основних складових сталого розвитку (економічної, соціальної та екологічної). Таке поєднання є актуальним з огляду на те, що, по-перше, Україна обрала європейський вектор розвитку, а по-друге, наголосом на "єдності аграрного виробництва і сільських територій" у "Порядку денному на XXI століття" ООН. Крім того, міцність зв'язків між аграрним виробництвом та сільськими територіями України зростає у зв'язку з розвитком і прискоренням глобалізаційних процесів та появою пов'язаних з тим відповідних тенденцій, змінюється співвідношення в структурі інститутів впливу на забезпечення збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку цього складного систем-

ного утворення. Сталий розвиток аграрної сфери — це довгостроковий розвиток, збалансований з точки зору соціально-економічних і агроекологічних параметрів, головним критерієм якого є підвищення якості життя сільського населення. Все це й обумовило актуальність дослідження з проблем економічного забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки України.

В основі теорії "сталого розвитку" лежить ідея, що підприємство у своїй діяльності відповідає не лише перед сучасним, а й перед майбутніми поколіннями. Саме тому, воно повинно контролювати як економічні, так і соціальні та екологічні показники своєї діяльності [2].

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методологічні засади сталого розвитку суспільства та економічного зростання були закладені

в працях В. Вернадського, С. Подольського, Е. Денісона, Р. Солоу. Подальший розвиток вони одержали в наробках Г. Дейлі — у напрямі економічної теорії сталого розвитку, Х. Хотелінга та Л. Гурвіца — в оцінці впливу на соціально-економічний розвиток екологічних факторів та розвитку теорії економічного механізму.

Вагомий вклад у розвиток теоретичних, методологічних та науково-практичних основ із проблем сталого розвитку економіки внесли: А. Третяк, М. Хвесик, Є. Хлобистов (забезпечення раціонального землекористування); І. Бистряков, О. Веклич, Л. Мельник, А. Чухно (розвиток основ екологічної економіки та екологічного регулювання); О. Бородіна, І. Гончаренко, О. Гудзинський, О. Єрмаков, А. Малиновський, Л. Мармуль, І. Прокопа, В. Юрчишин (соціально-економічний розвиток сільських територій).

Ідея сталого розвитку в Україні й досі лишається скоріш ідеологією, ніж завершеним теоретико-концептуальним напрацюванням. Її порівнюють з "філософським комнем".

На нашу думку, щоб ідея сталого розвитку могла реалізуватися, треба провадити подальші ретельні дослідження різних її аспектів. Необхідно розробляти її теоретичні засади, а також стратегію та тактику впровадження на всіх рівнях функціонування суспільства, виходячи з основних тенденцій і протиріч сучасного розвитку. Поняття "сталий розвиток аграрної сфери" доцільно трактувати як самопідтримуючий розвиток підприємств галузі зі стабільними темпами зростання, що забезпечує задоволення потреб населення в продуктах харчування, зміцнення експортного потенціалу країни та створення сприятливих умов життєдіяльності для наступних поколінь.

Питання сталого розвитку в Україні стали предметом дослідження й обговорення науковцями, політиками, практиками, представниками громадськості починаючи з 1992. Але в цих дослідженнях й обговореннях розглядаються переважно окремі аспекти цієї складної проблеми. Досить ґрунтовно проблеми сталого розвитку представлено у працях таких вчених, як С. Герасимова, Л. Круглякова, О. Майданник, О. Осауленко, В. Степанов, О. Царенко, О. Черкас, В. Шевчук.

Важелі та інструментарії економічного забезпечення аграрного сектору досліджені у розробках вітчизняних учених: О. Вишневської, О. Гаркуші, В. Голян, Б. Данилишина, М. Дем'яненка, М. Кропивка, П. Макаренка, М. Маліка, Л. Мельника, В. Плаксієнка, П. Саблука, Н. Сіренко, І. Топіхи, В. Топіхи, І. Червен, В. Шибаніна, О. Шибаніної, В. Юрчишина та інших.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Разом з існуючими дослідженнями ціла низка теоретичних, методологічних і практичних питань щодо розроблення концептуальних засад, пріоритетів і механізмів формування економічного забезпечення сталого розвитку аграрної потребує подальшого дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення стану економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери з урахуванням його стану в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аграрний сектор України є системоутворюючим в національній економіці, формує засади збереження суверенності держави — продовольчу та, у визначених межах, економічну, екологічну й енергетичну безпеку, а також забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

Сьогодні український аграрний сектор з потенціалом виробництва, який значно перевищує потреби внутрішнього ринку. Він є ланкою, що, з одного боку, може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції в світовий економічний простір, а з іншого — сприяти зростанню доходів сільського населення, яке складає понад третину всього населення країни.

Під впливом науково-технічного прогресу у виробництві продовольства і сільськогосподарської сировини відбуваються певні зрушення. В загальних затратах на продовольство частка сільського господарства незначно знижується і підвищується кількість інших галузей народного господарства, які беруть участь у вирощуванні, переробці, зберіганні і доведенні цієї продукції до споживача, що обумовлює об'єктивний розвиток інтеграції промисловості і сільського господарства з промисловістю, відбувається на певному рівні розвитку продуктивних сил суспільства, за наявності відповідної матеріально-технічної бази. Це знайшло відображення в формуванні агропромислового комплексу — складної виробничо-економічної системи взаємопов'язаних галузей, основною задачею яких є надійне забезпечення країни продовольством і сільськогосподарською сировиною.

Аграрна сфера економіки це система, яка формується шляхом поєднання аграрного виробництва і сільських територій, що забезпечують діяльність основних складових сталого розвитку: економічної, соціальної та екологічної. З погляду на сучасний європейський вектор розвитку України, та наголосу на "єдності аграрного виробництва і сільських територій" у "Порядку денному на XXI століття" ООН таке поєднання є актуальним.

Крім того, з розвитком і прискоренням глобалізаційних процесів та появою відповідних тенденцій тіснота зв'язків між аграрним виробництвом та сільськими територіями України зростає, змінюється співвідношення в структурі інститутів впливу на забезпечення збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку цього складного системного утворення.

На нашу думку, однією з основних причин не впровадження основних принципів сталого розвитку у механізм економічного забезпечення аграрної сфери є відсутність системи інституціонального забезпечення цих принципів.

До інституціональних проблем необхідно віднести: нестабільність (а вірніше відсутність) аграрної реформи; вдосконалення земельних відносин; координацію та інтеграцію всіх трьох складових сталого розвитку; інтеграцію екологічної політики в аграрну політику; підвищення ефективності системи управління аграрною сферою; розвиток кооперації і інтеграції; державне еколо-

гічне регулювання в аграрній сфері; цінову політику; відсутність державного органу для координації та інтеграції екологічної політики в аграрну; відсутність недержавних структур захисту інтересів селян. Наявність інституціональних проблем має свої наслідки і результати у розвитку аграрної сфери.

Проблема формування механізму економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери вітчизняної економіки в контексті раціонального використання та відтворення природних ресурсів займає важливе місце в аграрній економічній науці.

Еволюції наукових поглядів представників різних шкіл економічної теорії щодо формування економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери та існуючі підходи щодо поняття економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери та його значимості для розвитку аграрної сфери дозволяють відокремити рівні його формування:

— на макрорівні, економічне забезпечення сталого розвитку аграрної сфери відтворює стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної та податкової систем, що свідчить про можливість сталого розвитку аграрної сфери з урахуванням внутрішніх та зовнішніх чинників, та забезпечення зростання в межах потреб національної економіки;

— на мікрорівні економічне забезпечення сталого розвитку аграрної сфери відображає захищеність інтересів сталого розвитку підприємств та сільських територій від реальних і потенційних внутрішніх і зовнішніх чинників та загроз, що забезпечується функціонуючою системою економіко-фінансових інструментів та якісних технологій і послуг.

Виходячи з цього, економічне забезпечення є важливою складовою економічного механізму функціонування аграрної сфери, який представляє собою сукупність економічних методів та економіко-фінансових інструментів досягнення цілей економічної стратегії сталого розвитку аграрної сфери в контексті участі України в глобалізаційних процесах. Система управління його економічною діяльністю визначається завданнями і можливостями директивного економічного механізму. Необхідно відмітити, що економічне забезпечення як складова економічного механізму сталого розвитку аграрної сфери, виконує навантаження не тільки на формування фінансових ресурсів аграрної сфери за пріоритетності самофінансування, а й передбачає їх достатність з урахуванням потреб та можливостей кредитування та цільового фінансування для забезпечення продовольчої безпеки держави та підтримання її потенціалу в цілому.

Стратегічними цілями економічного забезпечення в аграрній сфері повинні бути:

— створення ринкового економічного механізму, який би сприяв формуванню капіталу аграрної сфери в усіх його проявах для забезпечення продовольчої безпеки держави;

— підтримання ландшафтного, рекреаційного, туристичного та культурно-історичного потенціалу сільських територій.

Тактичні цілі економічного забезпечення мають визначати:

— державну підтримку, бюджетне забезпечення;

— створення організаційно-правових засад реалізації економічного забезпечення конкурентоспроможності і розвитку аграрної сфери України;

— формування сприятливих умов для залучення інвестиційних ресурсів для інвестиційного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери;

— використання позабюджетного механізму в стимулюванні підходів до здійснення економічного забезпечення.

Найважливішими принципами економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери повинні бути: цілеспрямованість, системний підхід, реалістичність, ефективність.

Принцип цілеспрямованості — це означає обґрунтованість пріоритетів і цілей формування економічного забезпечення. При цьому важливим є забезпечення гласності розробки й колективної участі.

Системний підхід — це як необхідність забезпечення максимально можливого зв'язку фінансово-кредитних балансів і прогнозів, які складають на регіональному та центральному рівнях управління економікою й аграрним сектором, так й погоджених рухів вартісних форм з загальноекономічними та політичними умовами відтворювального процесу.

Економічне забезпечення повинно стати найважливішим складовим елементом загальної політики розвитку аграрної сфери, яке включає також інноваційну, кадрову, маркетингову й інші види політик. Досягнення будь-якого завдання, поставленого перед аграрною сферою, у тому чи іншому обсязі обов'язково пов'язане з фінансами (грошовими потоками, доходами, витратами), а реалізація будь-якого рішення потребує передусім фінансового забезпечення. Таким чином, економічне забезпечення має всеохоплюючий характер.

За останні роки, незважаючи на всі труднощі, що пов'язані з економічними, політичними, військовими проблемами в Україні, у аграрному секторі економіки виявилися помітні тенденції стабілізації. Поряд із цим, в умовах світової та вітчизняної економічної кризи, коли зовнішні умови стали менш передбачувані, для успішного функціонування аграрної сфери необхідно чітко визначити напрями розвитку як на довгострокову, так і на короткострокову перспективу, а також знайти зовнішні резерви, які сприяють більш ефективному досягненню поставленої мети.

Саме через економічне забезпечення реалізується взаємозв'язок, спрямований на розвиток аграрного виробництва та сільських територій, а також побудова механізму досягнення цієї мети.

Чітке визначення єдиної концепції розвитку аграрного виробництва та сільських територій як у довгостроковій, так і короткостроковій перспективі, вибір із усього різноманіття механізмів досягнення поставленої мети найбільш оптимальних, а також розробка ефективних механізмів контролю є основою економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери.

Тільки за наявності розробки науково-обґрунтованої моделі економічного забезпечення можна з мінімальними витратами й у короткий термін досягти поставленої мети. Саме тому як інструмент дії "економічне забезпечення" все більше застосовується у практичному менеджменті. Майже упродовж всього періоду не-

залежності української держави фахівці намагаються регламентувати кредитну політику, створити ефективну податкову та бюджетну політику, установити інвестиційну, страхову, цінову політику тощо. Це робиться для того, щоб основи концепції сталого розвитку та екологічні засади сталого землекористування стали елементами національної економічної стратегія та аграрної політики.

Для успішної реалізації розробленої моделі економічного забезпечення необхідно знайти оптимальне співвідношення між стратегічними завданнями сталого розвитку, а саме досягнення необхідних умов для інтеграції трьох складових сталого розвитку: економічного зростання, соціального прогресу та охорони аграрного навколишнього середовища як взаємопов'язаних, взаємодоповнюючих елементів та елементів, що підкріплюють один одного, які внаслідок ефекту мультиплікації та синергії здатні забезпечити прогрес суспільства в усіх сферах як теперішніх, так і майбутніх поколінь. Розробка економічної стратегії розвитку аграрної сфери повинна складатися з певних етапів:

- критичний аналіз, що передує економічній стратегії;
- основа (коригування) стратегічної мети;
- визначення термінів дії економічної стратегії;
- конкретизація стратегічної мети та періодів її виконання;
- розподіл відповідальності за досягнення стратегічної мети.

Успішна реалізація стратегічної мети суб'єктам аграрної сфери базується на вирішенні багатьох тактичних завдань. Економічна тактика — це оперативні дії, що спрямовані на досягнення того чи іншого етапу економічної стратегії в поточному періоді. На відміну від економічної стратегії економічна тактика пов'язана з реалізацією локальних завдань управління аграрною сферою.

Першим стратегічним напрямом забезпечення економічного зростання в аграрній сфері є нарощування обсягів реалізації продукції; ефективне керування процесом формування рентабельності; безперервне забезпечення виробництва економічними ресурсами; контроль витрат; мінімізація періоду виробничого циклу; оптимізація величини запасів та інше.

Другий стратегічний напрям є: мінімізація економічних ризиків; синхронізація грошових потоків; досконалий аналіз контрагентів; достатні обсяги грошових коштів; економічний моніторинг тощо.

Оскільки вказані стратегічні напрями деякою мірою суперечать один одному (бажання одержати прибуток, як правило, пов'язано з підвищенням ризиком, а відмова від позичкового капіталу, зберігання суттєвих залишків грошових коштів та інші заходи щодо забезпечення економічної стабільності знижують рентабельність виробництва), тому необхідно ранжувати стратегічні цілі. При оптимізації структури капіталу, управління поточними активами та будь у будь якому вигляді грошовими потоками необхідно правильно обрати пріоритети розвитку, тому що від цього залежить як ступінь економічної стабільності аграрного підприємства, так і рівень прибутку виробництва.

Пріоритетність стратегічної мети змінюється у часі, а також на неї впливають багато факторів, які поділяються на внутрішні (масштаб підприємства, стратегія розвитку підприємства, суб'єктивний фактор керівництва підприємством, власників) та зовнішні (стан фінансового ринку, податкової, митної, бюджетної, грошово-кредитної політик держави, нормативно правова база).

Важливу роль відіграє масштаб підприємства. На малих і середніх підприємствах домінуюче місце займає автономія, а на великих — норма прибутку та економічне зростання.

Крім того, направленість стратегічного розвитку аграрної сфери залежить й від суб'єктивного фактору, оскільки, як правило, основні цілі формують суб'єкти господарювання. На великих підприємствах (наприклад, велике акціонерне товариство) основні стратегічні напрями можуть бути сформовані радою директорів або генеральним директором, але в інтересах власників. Дійсно, не дивлячись на те, що акціонери безпосередньо щоденно не приймають ділові рішення, але вони залишаються вірними підприємству, поки задоволені їх інтереси.

Таким чином, економічне забезпечення сталого розвитку аграрної сфери — це завжди пошук балансу, оптимального на конкретний період часу співвідношення декількох напрямів розвитку та вибір найбільш ефективних методів і механізмів їх досягнення. Економічне забезпечення аграрної сфери повинно бути гнучкою та коригуватися у відповідь на зміни зовнішніх і внутрішніх факторів. Економічне забезпечення повинно будуватися з врахуванням прогнозу його змін, тому що тільки на основі прогнозування економічне забезпечення стає стабільним.

Виходячи з вищесказаного, довгострокове економічне забезпечення — це встановлення директиви для змін і росту підприємства на перспективу без детального вивчення окремих економічних компонентів, а короткострокове економічне забезпечення — це аналіз питань, які впливають на поточні активи та поточні зобов'язання.

Успішна розробка та реалізація економічного забезпечення потребує постійного контролю. Він повинен об'єднати й довгострокове й короткострокове економічне забезпечення.

Важливу роль у виборі самого вигідного рішення відіграє своєчасна та точна інформація. У сучасній економічній ситуації господарюючі суб'єкти, витрачають багато коштів і часу на постійне забезпечення інформаційної складової свого економічного забезпечення. Вартість інформації визначають не тільки кількістю витраченої живої та уречевленої праці на її формування або розробку, систематизацію, аналіз і зберігання, на неї також впливає її достовірність, своєчасність отримання та ексклюзивність. Особливого значення для успішної реалізації економічного забезпечення розвитку суб'єктів аграрної сфери набуває проведення відкритої інформаційної політики — особливо для потенційних інвесторів, кредиторів, органів влади. Економічне забезпечення, не підкріплена регулярним, достовірним інформаційним обміном із інвесторами, негативно впливає на активізацію інвестиційної діяльності та інвестиційний процес.

Таблиця 1. Чистий (еквівалентний) дохід домогосподарств європейських країн, тис. євро на рік

Країни	2005	2013
Норвегія	25,69	42,94
Швеція	17,50	26,41
Великобританія	18,55	18,69
Франція	15,94	20,95
Німеччина	16,40	19,55
Греція	9,40	8,38
Словаччина	2,83	6,74
Польща	2,53	5,17
Латвія	2,20	4,70
Болгарія	-	2,92
Україна*	1,1	2,32

*сукупний еквівалентний дохід

Джерело: за даними http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show/do?dataset=ilc_di04&tang=en

Зростання ролі інформатизації в умовах глобалізації набуває особливої актуальності. Важливе місце в інформаційному забезпеченні діяльності суб'єктів саме аграрної сфери належить трансферу аграрних технологій, які є результатом фундаментальних, прикладних та науково-дослідних і конструкторських розробок науковців-аграріїв. Досвід країн ЄС показує, що нові знання, на базі яких створюються ефективні аграрні технології, виробляється високоякісна продукція і змінюється організація управління виробництвом, дають основну частку приросту ВВП, продуктивності праці і капіталу в цих країнах. Країни, що не встигають за розвитком глобальних технологій, нездатні утримувати свої життєві стандарти навіть на існуючому рівні, не говорячи про його підвищення.

Особливість економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери є його соціально-екологічна орієнтація. Тому найважливішою метою ефективного економічного забезпечення в агросфері є забезпечення єдиних мінімальних соціальних стандартів і рівного соціального захисту сільського населення незалежно від економічних можливостей країни та її окремих регіонів, на базі економічного росту їх потенціалів. У процесі постановки тактичних і стратегічних цілей і завдань економічного забезпечення визначаються пріоритетні напрями розвитку галузі.

Практика показує, що інтереси окремих суб'єктів аграрної сфери не завжди збігаються з інтересами держави в цілому й нерідко їм суперечать. Тому економічне забезпечення розвитку аграрної сфери повинно становити якийсь компроміс між економічними інтересами держави, регіонів, підприємств. Але в цілому державне економічне забезпечення розвитку аграрної сфери не повинно порушувати єдиного економічного, соціального і екологічного простору країни, вступати в принципів протиріччя з економічним забезпеченням розвитку інших галузей економіки.

Економічне забезпечення вважається ефективним, коли реалізація його концепції дозволяє забезпечити виконання поставлених цілей і завдань з максимально можливим економічним, соціальним та екологічним ефектом. Економічний ефект може бути виражений у системі показників економічного росту: зростання ВВП, національного доходу, доданої вартості, її елементів і доходів бюджетної системи, інвестицій у реальний сек-

тор економіки тощо. Соціальний ефект складніше виміряти кількісно, але він може бути виражений у зростанні бюджетних видатків: на соціальні потреби й соціальний захист, зростання заробітної плати та приріст реальних грошових доходів сільського населення, приріст кількісних й якісних показників розвитку охорони здоров'я, мистецтва, культури тощо. Екологічний ефект в аграрній сфері визначається рівнем зменшення екодеструктивного впливу аграрного виробництва на агроландшафти, застосування аграрних інновацій та прогресивних технологій, застосування науково-обґрунтованих шляхів раціонального землекористування тощо.

Основним загальним критерієм ефективності економічного забезпечення є заданий ріст суспільних (колективних) благ за оптимальних параметрів державних видатків і податкового тягаря.

Не менш важливим фактором є рівень зростання доходів та реальної заробітної плати, яка посідає домінуюче місце у структурі доходів українських домогосподарств. Так, дослідження Кашуби Я. [3] показали, що чистий (еквівалентний) дохід домогосподарств європейських країн, навіть тих, які ще недавно приєдналися до Європейського союзу, вище, ніж в Україні (табл. 1).

За результатами дослідження Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України рівень бідності, розрахований з використанням відносної межі бідності, у 2014 р. склав 23,9%, рівень абсолютної бідності, визначений на основі офіційно затвердженого мінімуму, за критерієм витрат становив 20,9%. У 2014 р. у порівнянні з 2013 р., за відносним критерієм, мало місце зниження рівня бідності на 0,6%. Разом з тим, позитивна тенденція зменшення частки населення, що перебуває за межею бідності супроводжується поглибленням майнового розшарування в суспільстві і інтенсивною маргіналізацією нижчих прошарків населення. Але необхідно відмітити, що рівень бідності в Україні, розрахований за даними офіційної статистики, не відображає реальної ситуації, в якій перебуває населення України. В умовах стрімкої девальвації гривні по відношенню до провідних світових валют у 2014—2015 рр., підвищення тарифів на комунальні послуги і при цьому незначному підвищенні мінімальної заробітної плати, більшість товарів повсякденного попиту виявилися недоступними для споживання не тільки соціально незахищеним та найбільш вразливими категоріями населення, але і занятому населення.

Проведені Зайцем В.С. міжрегіональні порівняння показали, що в регіонах з аграрною спеціалізацією грошові доходи мають істотне значення, а у промислових регіонах з розгалуженими економічними зв'язками та територіально мобільною робочою силою частка грошових доходів населення є найвищою [1].

За рівнем розміру погодинної (середньої) заробітної плати, на жаль, Україна посідає найнижче місце серед всіх країн Європи (табл. 2). Це прямо впливає на рівень життя населення та рівень тих потреб, які можуть задовольнити українці. У свою чергу цей факт не сприяє гармонізації всіх процесів та реалізації концепції сталого розвитку України, спричиняє міграцію робочої сили

у країни Євросоюзу та стримує реалізацію концепції Сталого розвитку в цілому. Перш за все за рахунок економічної складової, яка в свою чергу прямо впливає і на соціальну.

Відставання від лідерів у 80 разів дозволяє констатувати факт, що Україна поступається за рівнем економічного забезпечення провідним країнам Європи, що свідчить про знаходження нашої країни на початковому етапі реалізації концепції Сталого розвитку.

Для більш глибокого аналізу, нами взято статистичні дані розміру середньомісячної заробітної плати, які свідчать, що її рівень значно нижче у сільському господарстві в порівнянні з промисловістю і в цілому у народному господарстві (табл. 3).

Рівень середньомісячної заробітної плати у сільському господарстві на третину менше, ніж у промисловості, що знижує можливості населення, зайнятого у галузі у задоволенні власних потреб, а отже, і впливає на перспективність залучення фахівців, які б сприяли більш ефективному її розвитку.

У сучасних умовах забезпечення економічної складової сталого розвитку аграрної сфери потребує вирішення наступних стратегічних питань:

- конкурентоспроможність регіональної та національної економік;
- розвиток мінерально-сировинної бази;
- підтримання та нарощування обсягів експортного потенціалу аграрної сфери з фокусом на продукти переробки та сільськогосподарської продукції;
- розвиток обробної промисловості та її експортного потенціалу.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗРОБОК

Станом на сьогодні Україна практично перебуває на початковому етапі сталого розвитку, який можна позитивно охарактеризувати більше з теоретико-методологічного, ніж практичного боку, оскільки впровадження саме господарських, економічних, фінансових механізмів фактично стримується. Досягнення сталого розвитку аграрної сфери можливе за умов чіткої взаємодії всіх елементів економічного механізму. Для досягнення цього необхідно розробити науково-обґрунтовану концепцію її розвитку, яка відповідатиме запиту сучасних реалій та матиме практичне впровадження, як на рівні окремих об'єктів, так і галузі в цілому. Крім того, важливим залишається питання орієнтації на отримання потужного ефекту гарантування національної економічної безпеки в умовах загроз світових глобальних криз з урахуванням важливості ролі саме аграрної сфери для України.

Література:

1. Заєць В.С. Формування доходів населення України: особливості та тенденції / В.С. Заєць // Демографія та соціальна економіка. — № 2. — 2015. — С. 116—129.
2. Катан Л.І. Лізингові інвестиції в аграрному секторі економіки України / Л.І. Катан // Ефективність використання ресурсного потенціалу в умовах сталого розвитку сільського господарства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 1—2 березня 2007 р.). — Харків: ХНАУ, 2007. — С. 29—31.

Таблиця 2. Розмір погодинної (середньої) заробітної плати в окремих країнах Європи і України, у євро

Країна	2003	2013	2014
Бельгія	29,6	36,5	34,0
Болгарія	1,4	4,0	3,7
Велика Британія	23,6	20,9	-
Голландія	26,5	33,0	-
Люксембург	27,0	35,7	40,0
Румунія	1,6	4,8	4,6
Франція	27,7	34,5	40,0
Швеція	30,0	40,0	39,0
Для довідки: Україна	-	0,65	0,53

Джерело: за даними <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Таблиця 3. Середньомісячна заробітна плата у 2010—2014 рр., у грн (без урахування Автономної республіки Крим і м. Севастополь)

Роки	Середня заробітна плата		
	у народному господарстві	у промисловості	у сільському господарстві
2010	2250	2578	1467
2011	2648	3119	1852
2012	3041	3497	2094
2013	3282	3774	2344
2014	3480	3988	2556

Джерело: www.ukr.stat.gov.ua

3. Кашуба Я. Концептуальні засади трансформації механізму соціального захисту населення в умовах становлення ринку праці в Україні / Я. Кашуба // Україна: аспекти праці. — № 3. — 2015. — С. 3—7.

4. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

5. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show/do?dataset=ilc_di04&tang=en

6. ukr.stat.gov.ua

References:

1. Zaiets', V.S. (2015), "Formation of income Ukraine: features and trends", *Demohrafiia ta sotsial'na ekonomika*, vol. 2, pp. 116—129.
 2. Katan, L.I. (2007), "Leasing investments in agrarian sector of economy of Ukraine", *Efektivnist' vykorystannia resursnoho potentsialu v umovakh staloho rozvytku sil's'koho hospodarstva: Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiya* [Efficiency of resource potential in terms of sustainable agriculture: Proceedings of the International Scientific Conference], KhNAU, Kharkiv, Ukraine, pp. 29—31.
 3. Kashuba, Y. (2015), "Conceptual bases of transformation mechanism of social protection of the population in conditions of the labor market in Ukraine", *Ukraina: aspekty pratsi*, vol 3, pp. 3—7.
 4. Eurostat (2015), available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (Accessed 27 October 2015).
 5. Eurostat (2015), available at: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show/do?dataset=ilc_di04&tang=en (Accessed 27 October 2015).
 6. State Statistics Committee of Ukraine (2015), *Statistical information*, available at: <http://www.ukr-stat.gov.ua/> (Accessed 27 October 2015).
- Стаття надійшла до редакції 09.11.2015 р.*